

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:1093

av Anti Avsan (M)

Förbättrade vårdnadsregler

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrade vårdnadsregler och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Att människor slutar älska varandra eller väljer att separera av andra skäl är något som ofta sker. I separationernas kölvatten följer vårdnadstvister med olika grader av komplikationer. De största förlorarna i samband med vårdnadstvister är ofta barnen. Inte minst av detta skäl finns det anledning att se över hur vårdnadstvister kan lösas på ett mer konstruktivt sätt för att barn inte ska råka illa ut i onödan.

De processrättsliga regler som gäller i familjemål är i allt väsentligt överensstämmande med vad som gäller i tvistemål i allmänhet. Regelverket fungerar väl i de fall när det verkligen finns allvarliga brister hos någon av föräldrarna. Detta gäller kanske främst i sådana fall när kriminalitet, missbruk av beroendeframkallande medel och psykisk sjukdom finns med i bilden. I andra fall, när det är frågan om två föräldrar som i och för sig skulle kunna samarbeta kring ett barn – om de bara ansträngde sig för att ta sitt ansvar – är regelverket många gånger konfliktskapande.

I vårdnadstvister är vem som är den ”bättre” föräldern ofta en fråga som framstår som central för många av dem som tvistar om sina barn. Ofta är det så att frågan som egentligen avgör är vem som bär skulden till att förhållandet havererade och att detta ska avspeglas i vem som ska få vårdnaden, ha barnet boende hos sig eller åtminstone kunna inskränka barnets rätt till umgänge med den andra föräldern. Dagens

processordning tenderar att skärpa konflikten mellan föräldrarna eftersom en part måste argumentera varför man vill ha ensam vårdnad, varför man själv är mer lämpad än den andre och varför den andre är olämplig som vårdnadshavare. I sådana fall där det handlar om att ställa föräldrar mot varandra är det oftast barnet som förlorar på detta långsiktigt och därmed – indirekt – även föräldrarna själva.

Varje år avgörs ett antal vårdnadstvister i domstol. För de inblandade parterna är målen många gånger påtagligt infekterade av gamla oförrätter mellan föräldrarna och ur ett mänskligt perspektiv komplicerade. Det är angeläget att minska möjligheterna för föräldrarna att växla in på sådant som skapar mer konflikter och i stället få föräldrarna att fokusera på konstruktiva lösningar. Detta bör ske genom att ännu mer ta fasta på föräldrarnas ansvar för att själva aktivt bidra till att skapa fungerande lösningar med barnens bästa för ögonen. Därför bör regelverket kring vårdnadstvister förbättras.

Australien är ett land där man i hög grad försöker att lösa vårdnadstvister genom tidiga insatser vid separationer i form av konfliktbearbetande och konfliktlösande åtgärder. Naturligtvis är de lösningar som finns i Australiens rättssystem inte möjliga att föra över direkt på svenska förhållanden men det finns ändå idéer, kunskap och inspiration att hämta.

En underrättsdomare i Australien kan neka en förälder att väcka talan mot den andra föräldern avseende vårdnad eller umgänge med hänvisning till att föräldrarna först måste uppsöka den kommunala organisationen för konfliktlösning för att där försöka lösa sina problem. Även efter att ha besökt organisationen kan en domare neka en förälder att väcka talan om föräldrarna inte har gjort tillräckligt stora ansträngningar för att lösa sin konflikt. Föräldrarna kan därför åter hänvisas till den kommunala organisationen för fortsatt konfliktlösning.

Konfliktlösningen i sig är utformad så att den genomförs i samtal i olika grupper och leds av erfarna och kunniga personer med stor förståelse för den problematik som ofta uppstår vid separationer. Som exempel på hur man arbetar med konfliktlösningen kan nämnas att en förälder som inte vill låta den andra föräldern träffa barnen, placeras i en samtalsgrupp tillsammans med åtminstone en annan förälder som inte tillåts träffa sina barn – detta för att skapa förståelse och eftertanke hos respektive part.

Det svenska regelverket för hanteringen av vårdnadstvister behöver reformeras. Vi kan inte ha ett system som tenderar att skärpa konflikter i stället för att uppmuntra samarbete mellan de inblandade föräldrarna. Det finns naturligtvis domare i Sverige som arbetar mycket aktivt med att försöka förmå separerande föräldrar att ta sitt ansvar för att finna fungerande samförståndslösningar, men detta borde gälla mer allmänt och vara tydligare i regelverket.

Sätten att lösa vårdnadstvister bör reformeras på fem punkter.

1. Tydlig och lättillgänglig information med förslag till lösningar och råd i familjefrågor bör finnas att tillgå för alla familjer.
2. Kvalificerad medling och samarbetsamtal bör erbjudas föräldrar i ett tidigare skede som ett alternativ till en påfrestande process.
3. Processreglerna bör utformas så att rättegången tydligt fokuserar på barnets bästa och inte i så stor utsträckning kretsar kring vem som är bra och vem som är dålig förälder. Dagens ordning påverkar ofta negativt föräldrarnas förutsättningar till fortsatt samarbete kring barnet och riskerar därigenom att skada barnet.
4. Samarbetsvårigheter – som ofta anges som grund för att utesluta gemensam vårdnad – får inte ”löna sig”.
5. Gemensam vårdnad bör återfå en starkare ställning som huvudregel när tvist uppkommit om vårdnaden i samband med separation.

Oavsett hur lagstiftningen ser ut kommer föräldrar fortsätta att separera. En separation är för många människor kanske den jobbigaste perioden i livet. Särskilt om ett eller flera barn finns med i bilden. Därför måste vi få fram rutiner och en lagstiftning som i vart fall inte förstärker konflikterna mellan föräldrarna och därigenom riskerar att skada barnen.

Anti Avsan (M)